

GRÓF TELEKI BLANKA

Gróf Teleki Blanka

Szép volt, bájos és okos.

1807-ben született, Szatmár megyében, — és neveltetése kapkodó volt és rendszertelen, mint a legtöbb főúri fiatal leányé, aki akkor apja falusi kastélyában élt. De Teleki Blanka olyan tehetséges volt, úgy kívánta a tudást, hogy erős akarata még a módszeres tanítás hiányát is pótolta . . . Amikor kikerült a nagyvilágba: szellemessége elbűvölte kora híres íróit, művészeit... És jó volt Teleki Blanka, — segíteni akart minden bajba jutott emberen . . . Imádta hazáját; az volt a vágya, szenvedélyes vágya, hogy itt, Magyarországon szabad, boldog és művelt legyen mindenki. . .

Lelkes, érdekes egyéniség volt, bármely kultúrország büszkén sorolta volna kiváló női közé. És a forradalmat követő évek bizalmatlan, rosszhiszemű embereinek, a korszellemnek áldozata lett.

Hosszúfalván született, apja: gróf Teleki Imre kastélyában. Az ő születésekor már harminckétéves volt kiváló nagynénje, Brunswick Teréz, aki élete végéig példaképe volt. Az ilyen rokonság is kötelez . . . Teleki Blanka apja igazságszeretetét, erkölcsi bátorságát örökölte, — anyja családjától, a Brunswick gróftól pedig a *művészet szeretetét és a köz érdekében való kötelességtudását* kapta. Ki kívánta Brunswick Teréztől, hogy száz óvodát alapítson, — ki kívánta Teleki Blankától, hogy mintaszerű felsőbb iskolát nyisson, ahol a fiatal leányok igazi történelmet, az igazi természettudományt ismerhessék meg igazi tudósok előadásából? Ezt senki sem kívánta tőlük, — és nyugodtan, vidáman élhették volna ők is a gazdag főrangú hölgyek vidám, ragyogó szalonéletét. . .

Teleki Blankát és testvéreit: Emmát és Miksát, az akkori szokás szerint odahaza magánnevelők és nevelőnők tanították. Ezek egyike, Valentin Mária, kasseli származású német tanítónő: különösen a történelem, a szabadságharcok, a nagyvilág eseményei iránt való érdeklődést véste örökre tanítványai fogékony lelkébe. Azonkívül nagyon ügyesen rajzolt és festetett Teleki Blanka. Édesanyja, aki gyerekei tehetségének minden megnyilvánulására figyelt és emberkerülő, elkecseregett férjével szemben azt akarta, hogy kikerüljenek a világba a hosszúfalvi kastély magányából: Blankát Kolozsvárra küldte apai nagyanyjához. Ott Teleki Blanka Barabás Miklós, az első nagy magyar festő tanítványa lett ... És megismerte Kolozsvár kultúréletét.

Aztán Pest-Budára küldték, Brunswick nagyanyjához, a németül beszélő magyar arisztokraták világába. Elismerte és tisztelte, elsajátította az akkor virágzó német műveltséget; de már magyarul érzett és olthatatlan szerelemmel szerette a magyar irodalmat, örült Széchenyi alapítványának, „a magyar nyelv és tudományosság felemelésére”, — és Földváry színház-alapításának a Kerepesi-úton, . . . Vörösmarty „Az úri hölgyhöz” címzett keserű, szemrehányó versének felszólítását sohasem felejtette el . . . Ez a vers indította el gondolkodását meghatározott irányba és ennek eredménye lett utóbb az általa létesített leánynevelő intézet . . . Amikor ezt a tervét családjával közölte: mindenki meglepődött. De megértették őt, — hiszen nagyszerű emberek voltak! — és azt kívánták, hogy külföldi tanulmányútra menjen . . . Brunswick Teréz vezetésével útnak indult ő és Emma húga . . . Münchenben, Parisban élt és tanult Teleki Blanka; korának legismertebb művészei szívesen foglalkoztak a sokoldalúan tehetséges, érdekesen művelt, fiatal magyar nővel; a de Gerandocsalád, melynek egyik fia, Ágost, feleségül vette Teleki Emmát: melegen magához ölelte, baráti körébe fogadta a vonzó, szép és lelkes Blankát... De őt hazahívták halálosan beteg édesanyjához.

*

A gyász évei után Teleki Blanka Pestre költözött, a Széchenyi István és Wesselényi Miklós által felrázott magyar

életbe, — és munkát vállalt. Az erős szellemi munkától várt kárpótlást azokért az érzelmekért, amelyektől megfosztotta sorsa, vagy amelyekről önként lemondott. (Fiatal évei reménytelen szerelméről minden életrajz-írója megemlékezik; de senkisé is nevezi meg e szerelem hősét.) Most már erélyesen nekilát a leánynevelő intézet megalapításának és segítő társául Karács Teréz kiváló tanítónőt hívja meg; de Karács Terézt Miskolc városa kéri fel nagyobbstíli állás betöltésére, mire maga helyett fiatal tanítványát, Lövey Klárát küldi el Teleki Blankához. Ezzel egy olyan hűséges, értékes barátság indul el a sorsközösség végzetes útjára, amelyről megemlékszik a történelem. Lövey Klára vállalta azt a sorsot, amelyet tulajdonképpen csak Teleki Blankának szánt a magyar mártírokat kereső és teremtő kegyetlen időszak . . .

Teleki Blanka minden jóságából, emberséges segítő készségéből az önkényuralom idején: *bűn* lett.

Bűnéül rótták fel, hogy „forradalmi elvek szerint!” foglalkozott fiatal leányok nevelésével. (Ez azt jelentette, hogy kézimunkán és zenén kívül — történelmet is tanultak a leányok; és hogy akadt a tanárok között olyan is, aki résztvett és elesett a szabadságharcban . . .)

Bűnéül rótták fel, hogy lázító tartalmú könyveket írt és terjesztett a nép között. (Francia és német ifjúsági regényeket fordított és kiadott.)

Bűnéül rótták fel, hogy testvérhúgának, de Gerando Emmának Parisba „tudósításokat küldött a nép hangulatáról”. (Leveleket írt húgának, akinek az ura, de Gerando Ágost, a magyarok ügyéért harcolt és elesett . . .)

Bűnéül rótták fel, hogy pénzösszeggel járult hozzá a kormányellenes iratok kiadásához. (Könyveket vásárolt.) Menekülő honvédeknek hajlékot, ruhát és elértéktelenedett Kosuth-bankóik helyett ezüstpénzt adott, hogy családjukhoz hazatérhessenek. Mindezért

1851 május 13-án pálfalvi kastélyában elfogták Teleki Blankát és Lövey Klárával és 17 éves kis szobalányával: Bernvaller Erzsivel a pesti Újépületbe (a mai Szabadság té-

ren) vitték és annak hírhedt ötödik pavillonjában helyezték el. . . Ennek az ötödik pavillonnak egyik kapuja a vesztőhelyre, másik kapuja pedig külföldi várak súlyos fogságára nyílt . . . És 1853 május 25-én, két évig tartó vallatás, sanyargatás és megszégyenítés után a haditörvényszék Teleki Blankát tízévi, Lövey Klárát ötévi várfogságra ítélte. De Teleki Blanka meg nem tört; önérzetesen vágta oda rosszhiszemű bíráinak, amikor felsorolták bűneit: „Ez mind csupa hazugság!”

Július 25-én Kufstein várába vitték postakocsin, hajón, ismét postakocsin öt és társnőjét.

Rokonának, de Gerando Antóniának róla írt könyvéből, egy másik rokona naplójegyzeteiből megismerhetjük Teleki Blanka szenvedéseinek történetét. A kufsteini vár tornyában ismerte meg az emberi kegyetlenséget, melynek eredményeképp fázott, éhezett, undorodott, betegeskedett, — de még ott is másokat sajnált és kétségbeesett, ha nem tudott rajtuk segíteni, nem tudott nekik pénzt juttatni . . . Első jólelkű várparancsnoka, Nehiba ezredes — aki megengedte, hogy Lövey Klárával egy óráig sétáljon, olvasson és rajzolhasson, —: hirtelen meghalt és helyettese: Kämpf kapitány, úgy akart felsőbb helyen jutalmazandó érdemeket szerezni, hogy megkínozta a magyar foglyokat, köztük a kirívó esetet, a magyar grófnőt és társnőjét. Tíz krajcár járandóságuknál több pénzük nekik sem lehetett, olvasmányaikat, az írópapírt, ceruzát elvették tőlük, szabad levegőre nem mehettek, sőt, az egymás vigasztaló társaságától is megakarta fosztani őket . . .

A szenvedés éveiben egy kis kanári-család volt Teleki Blanka minden öröme; fogolytársai ajándékozták neki „Bibi”-t és később „Fiúcskát”. Ezek a kis madarak vigasztalták mindaddig, míg Kämpf helyébe nem került Merkandin gróf alezredes, — aki a hatalmas bécsi Teleki-rokonok kérésére és talán a maga jószántából is: könnyített a két fogoly-nő sorsán.

Teleki Blankának sokszor megmondották: kérjen kegyelmet . . . De ő soha, semmiféle kérvényt nem írt, hogy drága szép szabadságát visszakapja. Pedig tudta, hogy 1856 májusában hűséges barátnője, Lövey Klára is elhagyja, mert letelt büntetésének ideje . . . Dehogy fogadta el áldozatkész ajánlatát, hogy vele marad: ő maga gondoskodott róla, hogy Lövey Klára megfelelő öltözetben, mindennel ellátva, mehessen vissza a szabad emberek társadalmába.

Teleki Blanka állapota egyre rosszabbodott azután, szembaj támadta meg; Merkandin gróf maga írt Bécsbe, hogy nem vállal felelősséget a grófnő életéért, így került Laibachba, a Citadellába, amely Magyarország első miniszterelnökének, gróf Batthyány Lajosnak is börtöne volt . . . De most már hiába volt nagyon világos, bár szintén nehezen fűthető szobája . . . Beteg volt, — és kis kanárija volt a társasága. Hiányzott az ő egyéniségének éltető eleme: a szabadság . . .

*

1857 májusában, Rudolf trónörökös születésének örömére, a politikai foglyoknak amnesztiát hirdettek, — és néhány napi késés után Teleki Blanka is bekerült a megkegyelmezettek sorába. Hatévi várfogság után elhagyhatta börtönét. Egyik rokona érte ment és előbb Bécsbe, aztán Budapestre kísérte. De ő már elszokott a lármás városi élettől és tudta, hogy szomorú hazájában állandóan kémek járnak a nyomában. Útlevelet kért, hogy Franciaországba mehessen.

Az útlevél mindig késett, — szembaja és megtámadott tüdeje pedig sietett, hogy ez a megkínzott, értékes asszonyi élet végre megpihenhessen. Münchenben várta nővére és annak gyermekei. Nagyon szerette őket ... Az ő párisi otthonukban halt meg 1862 őszén.

De Gerando Antónia ezt írja róla életrajzában: „Utolsó sóhaja „Magyarország” volt . . .”

ego.